

CHOTAŠ, Jiří a kol. *Moderní univerzita: ideál a realita*. Praha: Filosofia, 2015, 456 s.

Autor: David Rybák

Abstract

Modern University: Ideal and Reality. – The book is trying to contribute to the orientation in the current situation of a university and current man, to which extent does a university belong to the European space and time, and therefore to the European humanity.

Keywords: university, Europe, modern period, philosophy**Klíčová slova:** univerzita, Evropa, novověk, filosofie

Kniha kolektivu autorů se snaží přispět ke zorientování se v současné situaci univerzity a současného člověka, nakolik univerzita patří podstatně k evropskému prostoru a času, a tedy k evropskému lidství vůbec. Autoři sledují klíčové texty a souvislosti, z nichž se zrodilo uvnitř novověku moderní porozumění pro to, co to univerzita je a jak zapadá do celku evropského života jako takového. A to celé se děje nikoliv jako sledování jednotlivých muzeálních exemplářů, které by přitom byly oprašovány, ale cílem, který je přitom sledován, je porozumění našemu vlastnímu „tady a teď“, jeho předpokladům a předsudkům všech řádů, které v tomto našem rozumění žijí.

Kniha tak podává důležitý podklad pro prozkoumání a promyšlení nás samotných v naší „sebe“ zakládající minulosti, pro prozkoumání půdy, „z“ níž vyrůstáme, která na jednu stranu funguje jako netematické směřování našeho pohledu, „v“ němž se ustavují příslušné viděnosti v nejširším smyslu, ale která zároveň funguje jako eidolon, obraz, či s Marxem řečeno, jako můra, půda samozřejmosti, pavučina drah zaměřujících naše vidění a myšlení ještě dříve, než vůbec začneme vidět a myslet.

V tom je obsaženo postřehnutí toho, že samozřejmost vzdělání ve smyslu Bildung se stává problémem – ale nikoliv v tom smyslu, že by měla být nahrazena jinou samozřejmostí, novějšími a „efektivnějšími“ koncepty, jak znějí zaklínadla moderních údržbářů a látačů Evropy. Na mnohých místech knihy se v zamyšleních autorů ukazuje, že právě toto zaměření, které dnes řídí veškeré vidění a veškeré kladení problémů, které chce i problémy univerzity řešit technologicky a manažersky, jako problémy technologické a problémy fungování, které tedy redukuje problém univerzity na problém fungování univerzity jako subsystému uvnitř systému trhu, je třeba samo učinit problémem, stejně jako manažerskou a technologickou řeč, která předepisuje tento způsob vidění (srov. Úvod, s. 15–16; text Jindřicha Karáska a Michaela Hausera).

Je přitom zachycen též problém toho, že samotný smysl vzdělávání se v dnešních diskusích určuje ze smyslu fungování, což je samo v sobě protismyslné a v žité souvislosti to vede k tomu, že samotný pohyb vzdělávání je něčím pouze funkcionálním, je pouhým

momentem, sloužícím pro něco jiného (výklad klasických textů německé filosofie podaný prof. Sobotkou ukazuje především, jak je v nich promyšlena nutnost proměny života, kterou vynucuje moderní technika a dělba práce). Důležité jsou ty části jednotlivých studií, v nichž se autoři pokoušejí promyslet tuto problematiku v souvislosti s naší situací a otevřít nové možnosti vidění a viditelnosti.

Tak se samotný smysl vzdělávání stává tématem, a to nikoliv v pouhé teoretické reflexi, ale v souvislosti žití našeho života samotného, zděděné horizonty a způsoby vidění jsou stále více smazávány, přestávají vést jako neproblematické dráhy našeho rozumění. A to se týká i vzdělání, jak to formuluje ve své studii Holger Gutschmidt: „Dnes se již neptáme, co je vzdělání nebo čím by mělo být, nýbrž se ještě stále ptáme, zda existuje vzdělání a zda má existovat.“ (s. 50) Ale tento pohyb problematizace a krize není něčím nechtěným či vnějším univerzitě a Evropě vůbec, nýbrž podstatně patří k její dějinnosti.

Tak se stává potřebou našeho lidství znovu (toto „znovu“ mimo reflexivitu a vůbec jakékoliv „re-“ staré metafyziky s jejím předpokladem formy identity) porozumět duchu v jeho „sebe“, tomu „kým“ to duch vlastně je a jak jest, když předpoklady staré metafyziky, na nichž vyrůstá též moderní ideál univerzity, se, stejně jako univerzita sama, staly problémem. „Duch“ již, po Hegelově vystoupení, nemůže nadále být myšlen ze souvislosti k sobě-přicházení myšlení, pokud jde o vztah k přírodě jako vnějšek ducha a tento vnějšek jako jeho sebe-objektivace, neboť filosofie by se tak stala pouhým opakováním a duch, myšlení samo, jako její výsostné agens, vším možným, jenom ne duchem.

Velice cenné je propojení jednotlivých studií s původními texty od myslitelů podílejících se na diskusi o německé univerzitě a vzdělanosti (Schiller, Kant, Fichte, Schelling, Schleiermacher, von Humboldt), až po texty autorů dvacátého století, které v tomto problému pokračují v různých dějinných kontextech a situacích (Jaspers, Adorno, Shils). Čtenář tak může získat oči k vidění pro to, že „univerzita“ a její věc není nějaká předem zajištěná a věčná jednota, kterou by bylo potřeba jenom zajistit v jejím fungování pomocí správných procesů, ale že se děje jenom tak, že je vždy znovu vybojovávána. A zároveň, že námitky, proti „neužitečnosti teorie“ a „důležitosti praxe“, pronášené odpůrci vzdělávání, jsou překvapivě stále stejné – oko jejich žaludků vidí pořád stejně, a přitom si vždy poslouží ve svém výrazu řečí a pojmy vyňatými právě z teoretického postoje.

(Mgr. David Rybák, Ph.D., odborný asistent Katedry občanské výchovy a filosofie UK PedF.)